

Tēze. Uz testamentu kā vienpusēju darījumu attiecināmi Civillikuma noteikumi par gribas īstumu un darījumu spēkā neesamību.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta
2005.gada 14. decembra**

SPRIEDUMS

lietā Nr. SKC – 760

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šāda sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs senators Z.Genca,
senatore R.Zaķe,
senators I.Z. Šķēteris,

piedaloties zvērinātiem advokātiem A.Dukam un A.Rektiņai,

atklātā tiesas sēdē izskatīja S.V. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2005.gada 26.septembra spriedumu A.R. prasības lietā pret S.V. par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu.

Noklausījies senatora Z.Genca ziņojumu, S.V. pilnvarotā pārstāvja A.D. paskaidrojumus, kurš lūdz kasācijas sūdzību apmierināt, un A.R. pārstāves A.R. iebildumus pret kasācijas sūdzību, Senāts

k o n s t a t ē j a

A.P., kuras pēdējā dzīvesvieta bija Jūrmalā, [..] ielā 46, mirusi 2002.gada 25.aprīlī. aprīlī un atstājusi 1981.gada 11.aprīlī taisīto testamentu, ar kuru visu savu mantu novēlējusi A.R., kā arī 2002.gada 14.marta testamentu, ar kuru savu nekustamo īpašumu Jūrmalā, [..] ielā 46 novēlējusi S.V. , uzlikdama viņai par pienākumu viena gada laikā pēc apstiprināšanas mantojuma tiesībās un nekustamā īpašuma koroborēšanas izmaksāt A.R. trīs tūkstošus latu.

A.R. 2003.gada 11.februārī, atsaucoties uz Civillikuma 420., 636., 637., 667., 668. un 1409. pantu, cēlusi prasību pret S.V. par A.P., 2002.gada 14.marta testamenta atzīšanu par spēkā neesošu, norādīdama, ka A.P., šo testamentu taisījusi, neapzinoties ne savas rīcības jēgu, ne iespējamās sekas.

Ar Jūrmalas pilsētas tiesas 2004.gada 22.aprīļa spriedumu A.R. prasība apmierināta.

Arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, izskatot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar S.V. apelācijas sūdzību, A.P., 2002.gada 14.marta testamentu atzinusi par spēkā neesošu.

Novērtējot iesniegtos pierādījumus, Civillietu tiesas kolēģija nākusi pie atzinuma, ka A.P., testamenta sastādīšanas laikā 2002.gada 14.martā nebija spējīga saprast un vadīt savu rīcību.

Kasācijas sūdzībā S.V. lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Uzskata, ka tiesa nepareizi piemērojusi Civillikuma 463. pantu, jo lietā nav pierādījumu, ka testamentā nebūtu pareizi izteikta testatores pēdējā un patiesā griba.

Nepareizi piemērots arī Civillikuma 1409. pants, jo strīds ir nevis par saistību tiesiskajām attiecībām, bet gan par tiesiskajām attiecībām, kas izriet no mantojuma tiesībām. Testamentu nevar atzīt par tiesisku darījumu, jo tas stājas spēkā tikai pēc testatora nāves un tāpēc nevar nodibināt nekādas tiesiskas attiecības, ne arī tās pārgrozīt vai izbeigt.

Bez tam tiesa nav piemērojusi Civillikuma 613. panta noteikumus, kas nosaka, ka notāra grāmatā ierakstīts testaments ir publisks testaments un uzskatāms par pēdējās gribas esamības un īstuma pilnīgāko pierādījumu. Likumdevējs Civillikuma 443. pantā izslēdzis iespēju vispār izteikt šaubas par publiska testamenta īstumu un noteicis, ka pret šādu testamentu var celt tikai viltojuma strīdu. Prasītāja šādu strīdu nav ierosinājusi, tādēļ prasība par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu, kas celta uz citiem pamatiem, kuri nav pierādīti, bija noraidāma.

Paskaidrojumos sakarā ar iesniegto kasācijas sūdzību A.R. uzskata kasācijas sūdzību par nepamatotu un lūdz to noraidīt.

Iepazīnies ar lietas materiāliem un pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas norādīti kasācijas sūdzībā atbilstoši Civilprocesa likuma 473. panta pirmās daļas noteikumiem, kas reglamentē lietas izskatīšanas robežas kasācijas instances tiesā, Senāts nāca pie atzinuma, ka spriedums ir atstājams negrozīts.

Norādot uz Civillikuma 463. panta nepareizu piemērošanu, kasācijas sūdzības iesniedzēja apstrīd tiesas secinājumu, ka testamentā nav izteikta mantojuma atstājējas patiesa griba. Taču šāds tiesas secinājums attiecas uz lietas faktiskajiem apstākļiem un saskaņā ar Civilprocesa likuma 450. panta trešo daļu kasācijas kārtībā nav pārbaudāms.

Nevar atzīt par pareiziem kasācijas sūdzībā norādītos argumentus, ka testamenti vispār nav tiesiski darījumi, tāpēc uz tiem nevar attiecināt Civillikuma 1409. panta piemērošanu, kas nosaka, ka tiesiski darījumi, ko taisījušas rīcības spējīgas personas nesamaņas vai gara traucējumu stāvoklī, nav spēkā.

Saskaņā ar Civillikuma 418. pantu par testamentu sauc katru vienpusēju rīkojumu, ko kāds dod nāves gadījumam par visu savu mantu vai mantas daļu, vai par atsevišķām lietām vai tiesībām. Šajā pantā dota testamentā legālā definīcija, kurā norādītas testamentā pamatpazīmes, tostarp arī tas, ka testaments ir vienpusējs darījums. To ievērojot, uz šādu vienpusēju darījumu attiecināmi Civillikuma noteikumi par gribas īstumu un darījumu spēkā neesamību. Prasība, lai griba taisīt testamentu būtu radusies brīvi, attiecināma gan uz testamentā taisīšanu vispār, gan uz konkrētiem novēlējumiem testamentā īpaši.

Konkrētajā gadījumā nepamatota ir atsaukšanās kasācijas sūdzībā uz Civillikuma 443. pantu, ka izteikt šaubas par publiska testamentā īstumu nevar un pret šādu testamentu var celt tikai viltojuma strīdu.

Civillikuma 443. panta noteikumi atzīstami par publiska testamentā īstuma prezumpciju, kas nozīmē, ka tad, ja, ievēroti visi publiska testamentā taisīšanas formas noteikumi, pieņemams, ka testaments izsaka testatora brīvu gribu. Tomēr testamentā spēku var apstrīdēt, ceļot prasību tiesā Civillikuma 636. un 637. panta kārtībā, ja testaments neatbilst kādam likuma noteikumam. Personai, kas tiesīga testamentu apstrīdēt, jāpierāda pretējais.

Prasībām par testamentā atzīšanu par spēkā neesošu jābūt uzbūvētām uz tādiem pašiem pamatiem kā prasībās par līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem (*sal. V. Bukovskis. Testamentā spēku apstrīdošu prasības sūdzību juridiskā konstrukcija. Rīga, Latvijas Universitātes Raksti, Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes sērija 1./2., 234.lpp.*).

Ņemot vērā Civillietu tiesas kolēģijas konstatējumu, ka A.P., 2002.gada 14.marta testamentā nav izteikta viņas patiesā griba, kas kasācijas kārtībā nav pārvērtējams, Senāts uzskata, ka kasācijas sūdzībā norādītie argumenti nevar būt pamats sprieduma atcelšanai, tāpēc kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 1. punktu Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2005. gada 26. septembra spriedumu atstāt negrozītu, S.V. kasācijas sūdzību noraidīt.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators

Z.Gencs

Senatore

R.Zaķe

Senators

I. Z.Šepteris